

Tarih ve Günce

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
1/2, (2018 Kış/Winter), ss. 187-200.

FERGANE (ÖZBEKİSTAN) VE POSOF'TAN İZMİR TORBALI'YA UZANAN AHISKALI BAZI AİLELERİN GÖÇ HİKÂYESİ

Adil Adnan ÖZTÜRK*

Necat ÇETİN**

Öz

Bugün Ahıska bölgesi Gürcistan toprakları içerisinde kalmaktadır. Ahıska Türkleri çarlık Rusya'sından beri Türkiye'ye göç etmektedirler. Stalin zamanında sürgün edilerek Orta Asya'ya sürülmüşlerdir. Sürgün edildikleri yerlerden birisi de Özbekistan'dır. 2003 yılında Türk vatandaşlığına geçen Ahıska Türkü Seyfi Öztürk'ün ailesi de Ahıska'dan Fergane'ye sürgün edilmişlerdir. Fergane'de yaşarlarken 1989 yılında Fergane olaylarından sonra aile Rusya'ya sürülmüştür. Rusya'dan Türkiye'ye sığınmış ve aile Torbalı'ya yerleşmiştir. İncelenen ikinci aile Posof Doğrular köyünden (Cacun) Torbalı'ya yerleşen Yonusoğulları lakaplı Akyüz ailesidir. Aile kendilerini Kıpçak Türkü olarak Ahıska Türklerinde saymaktadır. Torbalı'ya göç etmelerinin temel nedeni ilçenin daha iyi ekonomik şartlara sahip olmasıdır. Torbalı ilçesinde bu gün yaklaşık 100 hanede 400-500 kişi Ahıska kökenlidir. Çalışmada mülteci olarak ülkemize sığınan Öztürk ve içgöç olgusu ile Torbalı ilçesine yerleşen Akyüz ailesi örneğinde Ahıska Türklerinin Torbalı ilçesine yerleşmesi ve sosyal kültürel etkileşimleri incelenmiştir. Bütün Türkiye'de olduğu gibi Torbalıya yerleşenlerinde en önemli sorunu işsizlik ve geçim sıkıntısı olmuştur. Torbalıya yerleşen Ahıskalılar, Türkiye'yi vatan Ahıska'yı Ana vatan olarak kabul etmektedirler. En önemli beklentileri anavatanlarına dönmek ve Türkiye'de olanlarında vatandaşlık haklarını en kısa sürede almalarıdır.

Anahtar Kelimeler: *Ahıska, Torbalı, Fergane, Posof, Göç*

* Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Aydın-Türkiye, (adiladnan_ozturk@hotmail.com)

** Uzman Öğretmen (necetin1963@gmail.com).

Fergane (Uzbekistan) and Posof to Izmir Torbalı The Migration Story of Some Ahıskalı Family

Abstract

Today Ahıska region is in the territory of Georgia. Ahıska Turks have migrated to Turkey since the tsarist Russia. They were deported to Central Asia during Stalin's time. Uzbekistan is one of the places where they are exiled. The family of Ahıska Türkü Seyfi Öztürk, who passed to Turkish citizenship in 2003, was also exiled from Ahıska to Fergane. Fergane'da living in 1989, Fergane events after the family was deported to Russia. He took refuge in Turkey from Russia and his family settled in Torbalı. The second family studied is the Akyüz family, who named Yonusoğulları from Posof Directed Village (Cacun) and settled in Torbalı. The family counts themselves in Ahıska Turks as Kıpçak Turks. The main reason why they migrate to Torbalı is that they have better economic conditions. In the Torbalı county there are about 400-500 people of Ahıska origin, about 100 people today. Öztürk, who took refuge in my country as a refugee in the study, and Akyüz family who settled in the Torbalı county as a result of recruitment, examined the settlement of Ahıska Turks in the Torbalı district and social and cultural interactions. As in all of Turkey, the most important problem in Torbalıya settlers was unemployment and longevity. Ahıskalılar who settled in Torbalı, accepts Turkey's homeland Ahıska as Motherland. The most important anticipations are to return to their homeland and to get citizenship rights in Turkey as soon as possible.

Keywords: Ahıska, Torbalı, Fergane, Posof, Migration

Giriş

Ahıska, Türkiye'nin kuzeydoğusunda, Ardahan ilimizle sınır teşkil eden, şimdi Gürcistan sınırları içinde yer alan, çok eski bir Türk bölgesidir. Burada altı ilçe (Ahıska-Akhalsikhe, Adigön-Adigeni, Aspindza, Borcom-Borjomi, Ahilkelek- Akhalkalaki, Ninotsminda-Bogdanovka) ve 250 köy bulunmaktadır.

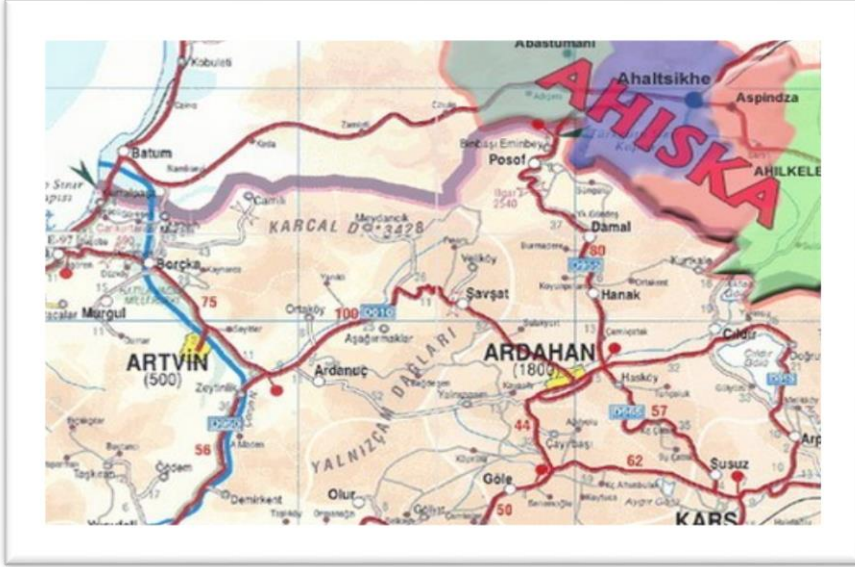
Posof Çayının iki yakasında yer alan şehir, karayolu ile Tiflis, Batum ve Türkiye'ye bağlıdır. Türkiye sınırının çok yakınına kadar uzanan bir demiryolu, Ahıska'yı Tiflis'e bağlar. Kür ırmağı, Posof ve Adigön Çayları ile bu çaylara karışan derelerin suladığı verimli topraklar, tarıma çok elverişlidir. Ahıska yakınındaki linyit yatakları da işletilmektedir¹.

Türk-Müslüman nüfusun Orta Asya'ya sürülmesi ile Ahıska Mesket Türkleri sorunu gündeme gelmiştir. Adı geçen ilçeler, tarihi coğrafya açısından asırlar boyu Ardahan, Çıldır, Posof ve Şavşet'i de içine almak suretiyle hem

¹Yunus Zeyrek. http://www.ahıska.org.tr/?page_id=1839. (Erişim Tarihi: 03.04.2017).

Allıska, hem de Mesket adı ile bilinmektedir. Mesketya Gürcistan'ın Güneybatısında, Türkiye sınırına 12-30 km. mesafede dağlık bir bölgedir.

Sürgünün yaşandığı topraklar günümüzde Ahıska, Mesketi ya da Mesketi Cavaheti bölgesi olarak da tanımlanmaktadır. İngilizce ve Rusça kaynaklar Mesketi (Meskhetians, Месхетинцев) adını kullanırken, Türkçe kaynaklar Ahıska-Cavaheti adlandırmasını tercih etmektedir².

Ahıska ve çevresi, 1578 yılında Çıldır Savaşı ile Osmanlı Devletinin sınırına katıldı. 250 yıl Osmanlı idaresinde kalan bölge, 1829 Edirne Antlaşması ile savaş tazminatı olarak Ruslara verilmiştir³. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşından 1917 yılına kadar Rus Çarlığı yönetiminde kalan Ahıska, 1917 Ekim Devrimi sonrası Çarlık askerlerinin çekilmesiyle Gürcülerin yönetimine girmiştir. O günden bu güne kadar, bölgede yaşayan Türklerin talihi bir türlü gülmemiştir. Ahıska Türkleri 13 farklı ülkeye göç etmek zorunda kalmışlardır.

21 Mart 1921 tarihinde imzalanan Moskova Antlaşması'na göre Gürcistan sınırları içinde kalan Ahıska, Gürcistan'ın kısa süre sonra yeni kurulan SSCB katılımıyla Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin topraklarına dâhil olmuştur⁴.

²Aydın Gün, Sürgün, Toplumsal Hafıza ve Kültürel Göç: ABD'deki Ahıska Türkleri Üzerine Bir Araştırma Suat Kolukırık, 2002, s. 4.

³Donald Edgar Pitcher, Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası, Çev. Bahar Tırnakçı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s.119.

⁴Baskın Oran, Türk Dış Politikası, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s.157. Ayrıca bkz. İsmail Soysal, Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945), I. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1983,

Ahıskalıların Sürgün Edilmesi

II. Dünya Savaşı sırasında SSCB içerisindeki milletlerin topluca sürülmesine karar verilmişti. “ihamet” ile suçlanan milletler yurtlarından sürgün edilmeye başlandı. 1941’de Volga havzasında ve başlıca Rus şehirlerinde yaşayan Almanlar Orta Asya ve Sibirya’ya sürüldüler. Bunu, savaşın sonlarına doğru Kırım Tatarlarının ve Kuzey Kafkasya halklarının göçü izledi⁵. Diğer yandan, İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Ahıskanın Türk sınırında olması ve burada bulunan Ahıska Türklerin millî duygularından çekinen Stalin, 1944 yılı sonlarında Ahıska, Ahılkelek, Aspinza, Adıgön ve Ogdanovka Sancaklarında bulunan eli silah tutan gençlerden 40.0000 Ahıska Türkü askere alınmış Geride kalan kadınlar ve yaşlılar da, Ahıska-Borcom demiryolu inşaatında çalıştırılmışlardı. Bu hat Ekim 1944’de tamamlandı. Ahıskalılar, kendilerini vatana hasret bırakacak trenlerin yolunu, kendi elleriyle yaptılar. Sözde Alman tehlikesinden Türkleri korumak bahanesiyle göç ettirilmişlerdir. Göçe tabi tutulan Türklere kısa bir sürede döneceksiniz sözü verilmiştir. Ancak bu söz günümüze kadar gerçekleşmemiştir. 15 Kasım 1944’de 220 köyden Ahıska Türkü yerinden yurdundan koparılarak açık hayvan taşıyan vagonlara ve kamyonlara doldurularak Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Sibirya başta olmak üzere Sovyetler Birliğinin çeşitli yerlerine sürgün edilmiştir⁶.

1944 de sürgün edilenlerin tahmini rakamları şöyledir: Ahıska: 64 köy, 30.000; Adıgön: 72 köy, 40.000; Aspinza: 59 köy, 35.000; Ahılkelek: 11 köy, 5.000; Bogdanovka: 2 köy, 5.000 olmak üzere 208 köyle birlikte toplam 115.000 kişi sürgüne gönderilmiştir⁷. “*Stalin, Ahıska Türklerini Orta Asya’ya sürerken onların Orta Asya Müslüman Türk boyları arasında eriyip gideceklerini, böylece tarihî kahramanlıkları, Rus askerî arşivlerini dolduran halkın tarihe karışıp gideceğini hesaplamıştı. Hâlbuki onlar dil, din, kültür ve geleneklerini bırakmadı, nerede yaşarsa yaşasın asimile olmadılar*”⁸. Zorla göç ettirilen Ahıska Türklerinin yüzyıllarca yaşadığı köy ve kasabalara Gürcü ve Ermeniler doldurulmuştur. Sürgüne gönderilenlerin bir kısmı, sürgün yerlerine varamadan hayatlarını yitirdiler. Sağ kalanlar ise vatanlarından, akrabalarından ve anılarının geçtiği yerlerden koparılarak göçe zorlandılar. 1956 yılına kadar hiçbir Ahıskalı oturduğu köyü terk edemez, akrabasını görmek için komşu köye bile gidemezdi.

s. 32. Bkz. Şerafettin Turan, Türk Devrim Tarihi, 2. Kitap, Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyetine, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2012. Bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Moskova_Antla%C5%9Fmas%C4%B1 (Erişim Tarihi: 05.12.2017).

⁵ İbrahim Hasanoğlu, *Ahıska Türkleri: Bitmeyen Bir Göç Hikâyesi*, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal of Turkish World Studies 16/1 Yaz-Summer 2016. s. 9.

⁶ Cengiz Badalov, Bütün Yönleriyle Ahıska Türkleri, http://www.academia.edu/5128424/%C3%87ingiz_Badalov-T%C3%BCm_Y%C3%B6nleriyle_Ah%C4%B1ska_T%C3%BCrkleri_Redaktor_ (Erişim Tarihi: 05.04.2017).

⁷ Asif Hacı, *Geribem Bu Vetende*-Ahıska Türklerinin Etnik Medeniyeti, Bakı 1992, s.25.

⁸ Yunus Zeyrek. http://www.ahıska.org.tr/?page_id=1839. (Erişim Tarihi: 03.04.2017).

Ahıska Türkleri 1970 ve 1972'de olmak üzere pek çok defa vatanlarına dönme teşebbüsü yapmalarına rağmen bir sonuç alamamışlardır.

Fergana Olayları

1985'te Mihail Gorbaçov'un iktidara gelişi SSCB'de meydana gelen önemli değişimlerin başlangıcı olmuştur. Bresnev döneminde Sovyetler Birliği siyasi ve iktisadi bakımdan gerileyen ülke gerçeğini maskeliyerek güçlü bir ülke görüntüsü veriyordu. Ülkenin kalkınması merkezîyetçi politikalar, bürokrasi ve dev askeri yatırımlar yüzünden yavaşlamıştı. Tarım sektöründe verimsizlik hüküm sürüyor. Nomenklatura (Parti personeli) diye tabir edilen hükümetin hantallıktan kurtarmak isteyen Gorbaçov, geleneksel ülke yönetimine son verdi⁹.

Ülkede geniş çaplı reformlar yaptı. Bu reformlar; glasnost (şeffaflık, açıklık) adını alan yeni ekonomi politikasıydı. İkincisiyse perestroyka (yeniden yapılanma) idi. Gorbaçov reformlarla ülkeye yeni bir güç ve dinamizm vermek isterken, aksine Sovyet sisteminin gerek içerideki gerekse de dünya kuvvet dengesindeki bütün "zaaflarını" açığa vurdu ve iktidarının dördüncü yılı tamamlandığında SSCB içerisinde ihtilaller ve şiddetli etnik çatışmalar başladı¹⁰. Bunun bir sonucu olarak 1989 yılının Mayıs'ında Fergana vilayetine bağlı Kuvasay şehrinde bir pazar kavgası, her geçen gün büyüyerek Ahıska Türklerinin yeni bir felâketine sebep oldu¹¹.

Özbeklerle Ahıska Türkleri arasında cereyan eden kardeş kavgasında kan dökülmüştür. 3-12 Haziran tarihleri arasında 51'i Ahıska Türkü, 38'i Özbek ve 25'i farklı milletlerden olmak üzere toplam 112 kişi hayatını kaybetmiştir. 1.032 kişi yaralanmış, 856 ev ve devlet binası yakılmış ve yağmalanmıştır. Bu çatışmanın ortaya çıkmasına yol açan etkenlerin başında; "...gençler arasındaki yüksek işsizlik oranı, halkın ihtiyaç duyduğu konut ve temel ihtiyaç maddelerindeki ciddi sıkıntı, sosyal adaletsizlik, yerel halkın manevi (dini) taleplerinin engellenmesi, etnik azınlıkların kültürel ve sosyal taleplerinin göz ardı edilmesi, dilsel problemler, yozlaşmış milliyetçi güçlerin kuvoetlenmesi, personel politikalarındaki hatalar, zor çevresel koşullar, demografik durumun kötüleşmesi, milletler arası ilişkilerdeki kültürel düzeyin zayıflığı, İslami köktencilüğün etkinliğinin yayılması, sürgün edilen halkların vatana dönme talepleri"¹².

⁹ Georges Langlois vd., 20. Yüzyıl Tarihi, Nehir Yay., İstanbul 2003, s. 521.

¹⁰ İbrahim Hasanoğlu, a.g.m., s.10.

¹¹ Tony Judt, Savaş Sonrası, 1945 Sonrası Avrupa Tarihi, Çev. Dilek Şendil, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005, s. 728.

¹² İbrahim Hasanoğlu, a.g.m., Ss.10-11..

Öte yandan Yunusov, kavganın etnik kökenden kaynaklanmadığını öne sürmüştür¹³. Fergana vilâyetinin 15 ilçesine yayılan toplu olaylara farklı günlerde 70 bin civarında insan katılmıştır¹⁴.

Diğer yandan, Moskova'da çıkan *Glasnost* dergisi, olaylara geniş yer ayırmış ve 24 Mayıs'ta Özbek gençlerin Ahıska Türklerinin oturduğu mahallelere saldırarak "24 saat içinde Özbekistan'ı terk etmeleri, aksi hâlde sonuçlara katlanmak zorunda kalacakları" tehdidinde bulduklarını yazmış. Bu vahşete sebep olarak da, Ahıskalıların kendilerinden daha iyi şartlarda yaşamalarını göstermişler¹⁵.

Fergana'da meydana gelen olaylarda binlerce ev ve köyler yakılıp yıkılmış, iş yerleri ve otomobiller zarar görmüştür.

Moskova çatışmaları durdurmak ve olayları kontrol altına almak için bölgeye askeri kuvvet göndermiştir. Olayların devamında Eylül ayı içerisinde 50 binin üzerinde Ahıskalı Özbekistan'ı terk etmiştir. 1991 yılı itibarıyla ise yaklaşık 90 bin Ahıskalı Özbekistan'ı terk ederek Rusya, Azerbaycan, Kazakistan ve Ukrayna'ya göç etmek zorunda kalmıştır¹⁶.

Olaylardan sonra en çok göç alan ülke ise Azerbaycan'dır. Olayların yaşandığı tarihten itibaren 1 yıl içerisinde 40 binden fazla insan Azerbaycan'a göç etmek zorunda kalmıştır¹⁷.

Diğer yandan Ahıskalıların Türkiye göçleri 1829 tarihinden itibaren başlamıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında devam eden göçler, 15 Kasım 1944'de insanlık tarihinin en utanç verici bir göç dalgası takip etmiş ve göç dalgası 1989 yılında Fergana olayları sonucunda devam etmiştir. Ahıska Türklerinin ilk yerleştikleri yerlerin başında Posof gelmektedir. Türkiye'de Bursa, İzmir, Aydın, Ardahan, Erzincan, Çanakkale, Iğdır başta olmak üzere pek çok yerleşim yerine dağılmışlardır.

Tablo 1: Türk Vatandaşlığına alınan Ahıskalılar (1991-2011)

1991	2
1994	2
1995	1

¹³ Arif Yunusov, *Mesketya Türkleri-İki Defa Sürülen Halk*, Bakü 2000, s. 195.

¹⁴ İbrahim Hasanoğlu, a.g.m., s.11.

¹⁵ Bizim Ahıska, http://www.ahıska.org.tr/?page_id=1839 (Erişim Tarihi: 05.04.2017).

¹⁶ Osipov 2004, Ss.178-180, dan aktaran: Hasanoğlu 2014, s. 11.

¹⁷ Nikolay F., Bugay, *Mesketya Türkleri: Hakların İadesi İçin Uzun Yolculuk* (Rusça), Moskova, 1994, s. 861.

1996	1
1999	1
2000	7
2001	353
2002	1215
2003	826
2004	2404
2005	1182
2006	827
2007	529
2008	582
2009	6050
2010	5365
2011	180
Toplam	19527

Kaynak: Turan Çiçek, M. Salih Karagöz, Ahıska Türkleri Yüzyıllık Sürgün.

(<http://www.acade->

[mia.edu/6076966/AHISKA_T%C3%9CRKLER%C4%B0_Y%C3%9CZ_YILLIK_S%C3%9CRG%C3%9CN_OCAK_2014_%C4%B0STANBUL_HAVA_HARP_OKULU_KOMUTANLI%C4%9E1](http://www.academia.edu/6076966/AHISKA_T%C3%9CRKLER%C4%B0_Y%C3%9CZ_YILLIK_S%C3%9CRG%C3%9CN_OCAK_2014_%C4%B0STANBUL_HAVA_HARP_OKULU_KOMUTANLI%C4%9E1))

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, yerlerinden yurtlarından zorla koparılarak 13 farklı ülkede yaşamak zorunda kalan Ahıska Türklerinin yaşadığı sıkıntılara dikkat çekmek ve onların göç edip yerleştikleri yerlerdeki karşılaştıkları güçlükleri ortaya koyarak, daha sonraki kapsamlı yapılacak olan araştırmalara öncülük etmektir.

YÖNTEM

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Doküman incelemesi yapılmıştır. Ayrıca nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama araçlarından birisi yapılandırılmamış görüşme kullanılmıştır.

Fergane olaylarından sonra Rusya'ya sürülen ve daha sonra Türkiye'de İzmir ili Torbalı ilçesine yerleşen Seyfi Öztürk'ün ailesi ve Akyüz ailesi ile görüşme yapılmıştır. Görüşme kayıt altına alınarak daha sonra çözümleme yapılmış ve veri elde edilmiştir. Görüşme sonucu elde edilen verilerden yola çıkılarak betimsel analiz yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Ahıskalıların Torbalı'da İskânları

Torbalı'ya gelen Ahıskalılara ev, arsa vb. taşınmaz mal verilmemiştir. Torbalı'ya yerleşmek için gelen Posoflular (Ahıskalılar) burada akrabalarını ya da tanıdıklarını buluyor ve onlar da yeni gelenlere uygun fiyata kiralık ev buluyorlar ve iş bulma konusunda onlara yardımcı oluyorlar ve böylece bunlar Torbalı'ya yerleşiyordu.

Torbalı'da yerleşen en yaşlı Ahıskalılarından olan İbrahim Çelik, (91 yaşında) yirmi yıl önce Torbalı'ya gelmiş Çelik'in dört çocuğu da Torbalı'da yerleşmiş ve Belediye'de çeşitli mevkilerde çalışmışlar ve Torbalı Belediyesinden emekli olmuşlardır¹⁸..

Ahıskalıların Torbalıyı tercih etmelerinin en önemli nedenleri arasında iklimin Özbekistan'dakine benzemesi ve güzel olmasına ilaveten, topraklarının bereketli olması yer almaktadır.

Torbalı'ya ilk gelen Ahıskalı "Çavuş" lakaplı Nuri Çelik'tir. Nuri Çelik ilk Torbalı'ya geliş nedenini şöyle anlatmaktadır. "1969'da terhis oldum. Amcamın oğlu ve biraderim Tekel'de çalışıyorlardı. Birader bir kaza geçirmiş, amcam bana dedi ki git oğlanlara bak. Ankara'daki askerliğimi yaptıktan sonra İzmir'e geldim. Oradan Aydın'a gittim. Söke'de çalışan kardeşimi buldum. Onlarla memlekete giderken Torbalı'da bir levha gördüm. Otobüsle geliyordum. Tuğla Fabrikası inşaatı başlamış. Oraya eleman lazımmuş. Biz de oraya uğradık. 5-6 ay çalışalım sonra gidelim dedik, öyle geldim."¹⁹ Daha sonra Torbalı'ya yerleşen Nuri Çelik, buraya başta yakın akrabaları olmak üzere Posofluların diğer bir deyişle Ahıskalıların yerleşmesinde büyük rol oynamıştır. Torbalı'ya yerleşen Ahıskalılara devlet tarafından herhangi bir taşınmaz mal verilmemiştir. Ahıskalıların Torbalı'ya geliş nedenlerinin başında ekonomik nedenler yer almaktadır.

İlk gelen Ahıskalıların bazıları Torbalı Belediye'sinde çeşitli hizmetlerde görev almışlardır. Torbalı'ya yerleşen Ahıskalıların büyük bir kısmı ikinci ve üçüncü kuşaktan. Yani 1944 sürgününden ya da 1989 Fergana Olaylarından dolayı göç etmek zorunda kalan insanların ya çocukları ya da torunlarından oluşmaktadır. Bunlardan birisi olan Ümit Uzun, Torbalı'da öğretmenlik yaptıktan

¹⁸ İbrahim Çelik ile 08.01.2017 tarihinde yapılan görüşme.

¹⁹ Nuri Çelik ile 10.01.2017 tarihinde yapılan görüşme

sonra uzun yıllar Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü yapmıştır²⁰. Uzun, Torbalı'ya ilk geliş nedenini eşinin Torbalılı olması olarak göstermiştir. Uzun Torbalı'da yaklaşık 100 hane kadar Posoflu (Ahıskalı) olduğunu belirtmiştir.

Torbalı da yasayan en yaşlı Ahıskalılarından birisi 1935 Ahıska Azgur köyü doğumlu Hümmet Demirçihev'dir. Aile olarak demircilik yaptıkları için Demirçihev lakabını aldıklarını belirtmektedir. Hümmet Demirçihev 14 Kasım 1944 sürgününü yaşayanlardan birisidir.

Hümmet Demirçihev, yıllarca demiryolunda çalıştıklarını ve demiryolu yapımı sırasında kendilerine *"bu demiryolu bittiğinde sevdiğinize daha çabuk kavuşacaksınız"* dediğini ama bu demiryolunun bittikten kısa bir süre sonra sevdikleriyle ayrılmalarına neden olduğunu belirtmiştir. *Yaşadıkları yere rus askerlerinin geldiğini ve 14 Kasım 1944 sabahı almanlar burayı birkaç saat içinde işgal edecekler. Hemen toplanın. Yanınıza sadece evraklarınızı alın bir hafta sonra geri geleceksiniz* dedikten sonra hepsini meydana topladıklarını ve hepsini vagonlara doldurup yola koyulduklarını belirten Demirçihevler bir vagona 15 aile ile birlikte yolculuk yaptıklarını, yanlarına bir şey alamadıklarını, vagona tuvalet olmadığını, yaşlılardan bazılarının yolda öldüğü ve ölümlerini dahi gömmediklerini, bunları rus askerlerinin vagondan aşağıya attıklarını belirtmiştir. Demirçihev bir aydan fazla yolculuk yaptıklarını ve bu yolculuk esnasında sadece çorba ve siyah ekmek verildiğini belirtmiştir. Bir aylık yolculuk sonunda Azerbaycan, Kazakistan sonra Özbekistan'a geldiklerini belirten Demirçihev, bu yolculuk sırasında Ruslar, Ahıska Türklerini beşer vagon halinde Taşkent, Semerkant, buhara, Andıcan, Namazgâh, Fergana'ya bırakmışlar. Böylece pek çok aile ve akraba yerlerinden yurtlarından koparıldığı gibi birbirlerinden büyük oranda ayrılmak zorunda kalmışlardır.

Hayvan vagonlarındaki seyahatten sonra pek çoğunun kafasında bitler oluşmuştur. O dönemi yaşayan Hümmet Demirçihev bu durumu şöyle belirtmektedir; *"... kimisi oraya gitti, kimisi buraya gitti. Darmadağın oldu. Biz hepimiz bir yerden geldik. Hep birlikte bir yere gideceğiz sandık. Biz Buhara'ya düştük. Bizi Hamamaya götürdüler. Daha sonra tek katlı bir odada yaklaşık 16 m2 lik bir odada 10-15 kişi kaldık. Buradaki kolhoz da bulunan üzüm bağlarından karın tokluğuna çalıştıklarını ve kendilerine siyah ekme ve soğan çorbası verdiler"*²¹. Daha sonraları Özbekistan'da okula gittiklerini ilk ve ortaokulu okuduklarını ve kendilerinden ücret alındığını, Özbeklerden alınmadığını bu durumun Stalin'in ölümüne kadar devam ettiğini belirtmiştir. Stalin'in ölümünden sonra üniversiteyi okuyabildiklerini belirtmiştir.

Hümmet Demirçihev Özbekistan da matematik ve fizik bölümünü bitirerek 1955'ten 1990'a kadar öğretmenlik yapmıştır. Her şeye rağmen buldukları bölgede huzur içinde yaşamaya çalışan ve o günleri birebir yaşayan Demirçihev

²⁰ Ümit Uzun ile 12.01.2017 tarihinde yapılan görüşme

²¹ Hümmet Demirçihev ile 09.01.2017 tarihinde yapılan görüşme.

o günleri şöyle anlatmaktadır;” ...Çatışma da. Bizde dirgen derler. Ahıska Türklerinin çocuklarına dirgene soktular yaptılar. Nicesinin başına arabayla bastırdılar öldürdüler. Fergana’da başlayan bu durum daha sonra her yere yayıldı. Bazılarımızı Grasnador’ra kimisini Rastov’a götürdüler. Biz Azerbeycan’a gittik.” Azerbeycan da 5-6 yıl kaldıktan sonra kendi istekleri ile Türkiye’ye 1999’da gelmişler. İlk olarak Yalova’da daha sonra büyük Yalova depreminden sonra 2006’da torbalıya gelmişler. Daha sonra tekrar gitmiştir. Bu arada iki oğlu da Torbalı’ya yerleşmiştir. 2012 de tekrar Torbalı’ya gelen Demirçihev Türk vatandaşlığına geçmek için başvurmuş ve vatandaşlığının kabul edilmesi için kendisine 5 yıl geçmesi gerektiği belirtilmiştir. Demirçihev çocuklarının Türk vatandaşlığına kabul edilmesi için beklenmesi gereken 5 yıllık sürenin geçmesine rağmen henüz gerçekleşmediğini belirtmişlerdir.

Diğer yandan Hümmet Demirçihev Özbekistan’dan emekli. Ancak Türkiye’nin Özbekistan’la bir anlaşması olmadığı için Türkiye’de emekli maaşı alamamaktadır.

Ahıskadan sürgün edilen ailelerden birisi de Seyfi Öztürk’ün ailesidir. Seyfi Öztürk, 1961 Özbekistan doğumludur. Ahıska’nın Kilde Köyünden babasının babası, babaannesi, kız kardeşleri Kasım 1934’te Stalin’in emriyle sürgün edilmiştir. Sürgün edilen aile büyüklerinden bir daha ne haber alabilmiş ne de onları görebilmiştir.. Öztürk’ün babası 1936’da Türkiye’de ilk önce Kars, sonra Kayseri’ye gidiyor. Daha sonra İstanbul’a giden babası sonra Torbalı’daki kardeşlerinin yanına geliyor. Torbalı’nın ikliminin Özbekistan’da yaşadıkları bölgeye benzemesi ve Torbalı’yı sevmesi üzerine buraya yerleşiyor. Toplam 8 kişi göç etmişlerdir. Seyfi Öztürk’ün üç kızı var. İki Özbekistan, diğeri Rusya doğumludur. Çocuklarından ikisi Dokuz Eylül Üniversitesine bağlı meslek yüksekokulunu bitirmiştir.

Rusya’da 10 yıl kalmışlar (1989-1999)arası. Rusya’da 56 saat otobüs yoluculuğu sonrası Torbalı’ya gelmişler²².

Kendilerine Torbalı’ya yerleştikten kısa bir süre sonra Türk vatandaşlığı verilmiştir. Ağabeyine 2002’de kendine 2003’te Türk vatandaşlığı verilmiştir. Geçimini ilk önceleri inşaat işçiliği yaparak sağlayan Öztürk, şimdi Belediye’de çalışmaktadır.

Rusya’da Kızıldoru’da askerliğini yapan Seyfi Öztürk, soyadını kendisinin bizzat istediğini belirtmiştir. Öztürk’ün belirttiğine göre Torbalı’da yaklaşık 100 hanede 400-500 Ahıskalı Türk aile yaşamaktadır. Bunların büyük bir kısmı aynı semtte yaşamaktadır.

²² Seyfi Öztürk ile 15.01.2017 tarihinde yapılan görüşme.

Bunlardan bazıları günümüzde başta belediye olmak üzere kamu kurumlarında çalışmaktadır. Büyük bir kısmı Türkiye'deki okuma imkânlarından yararlanmaktadır. Ancak son yıllarda gelenler Türk vatandaşlığına geçmekte sıkıntı çekeceklerdir.

SONUÇ

Günümüzde 13 değişik ülkede Ahıska Türklerinin yaşadıkları ülkelerden birisi de Türkiye'dir. Türkiye'de çeşitli illerde ve dağınık olarak yaşamak zorunda kalan Ahıskalılar yaklaşık 100 hanede 400-500 kişi olarak yerleştikleri yerleşim merkezlerinden birisi de İzmir Torbalı'dır.

Diğer Ahıska Türklerinde olduğu gibi, Torbalı'da yaşayanlar da yaşadıkları olaylar sonucunda farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Bunlar, göç ettikleri ülkenin ve coğrafi bölgenin yaşam şartlarına ve kültürel hayatına alışmadan tekrar göç etmek zorunda kaldıkları için bu durum, onların toplumsal olarak içe kapanmalarına neden olmuştur. Torbalı'ya göç eden Ahıskalılar, burada ki iklim ve coğrafi konumun Özbekistan'dakine benzemesi nedeniyle memnun olduklarını belirtmektedirler.

Ahıskalılar, pek çok özelliği ile Torbalı'daki halkla benzemekle birlikte farklı giyim, şive ve çalışma alışkanlıkları ile farklılıklar arz etmektedirler. Torbalı'da yaşayan Ahıskalılar, geçmişte yaşadıklarının etkisinde kalarak hala tamamen uyum sağladıkları, topluma güven duydukları söylenemez. Torbalı'daki insanlarla ilişkilerinde temkinli davrandıkları gözlemlenebilmektedir.

Ahıska Türkleri genellikle, tarım ve hayvancılıkla uğraştıkları için tecrübeli olmaları nedeniyle Torbalı'da uyum konusunda fazla sıkıntı çekmemişlerdir. Torbalı'da bulunan Ahıska Türklerinden bazıları Belediye'de çalışmış, bazıları kendilerine ait ufak işletmeler açmışlar, ancak büyük bir kısmı halen iş ve geçim sıkıntısı çekmektedirler.

Torbalı'ya yerleşen Ahıskalılar da, diğer Ahıska Türklerinde olduğu gibi Türklük kimliklerinden taviz vermemişlerdir. Örneğin Torbalıya yerleşen bazı Ahıskalılar, "Öztürk" soyadını bilerek ve isteyerek almışlardır. Yaptığımız görüşmede de bu konu ile ilgili vurgu yapılmıştır²³. Ahıska Türklerinden Seyfi Öztürk'e göre Ahıskalılar, "Ahıska Anavatan, Türkiye Vatan" olarak değerlendirilmektedir. Bütün Türkiye'de yaşayan pek çok Ahıskalılar gibi, Torbalı'da yaşayanlardan bazıları da akraba ve aile özlemi çekmektedirler. Bazı ailelerin çocukları veya büyükleri Özbekistan ve Azerbaycan'da yaşamaktadırlar. Torbalı'da yaşayanların büyük bir kısmı Türkiye vatandaşlığına geçmiş durumda; ancak bazıları beş yıllık bekleme süreci geçmesine rağmen Türk vatandaşlığına geçmemiş durumdadır. Bunlardan bazılarının Türkiye'de oturma izni, çalışma

²³ Seyfi Öztürk ile 15.01.2017 tarihinde yapılan görüşme.

izni, sigorta ve diploma denklik problemleri yaşamaktadırlar. Bunların bir an önce giderilmesi gerekmektedir. Bugün Suriye'den göç edenlere tanınan pek çok hak Ahıska Türkleri için geçerli değildir. Bu durumun bir an önce çözülmesi gerekmektedir.

Diğer yandan 13 ayrı ülkede yaşamak zorunda kalan Ahıskalılar için vatanlarına dönmek ayrı bir tutku ve özlemdir.

Bu çalışma, Ahıskalılarla ilgili kapsamlı çalışma yapacak olan araştırmacılara yol göstermesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aydınğün, Sürgün, Toplumsal Hafıza ve Kültürel Göç: ABD'deki Ahıska Türkleri Üzerine Bir Araştırma Suat Kolukırık, 2002.
- Badalov, Cengiz. Bütün Yönleriyle Ahıska Türkleri, http://www.academia.edu/5128424/%C3%87ingiz_Badalov-T%C3%BCm_Y%C3%B6nleriyle_Ah%C4%B1ska_T%C3%BCrkleri_Redaktor_ (Erişim Tarihi: 05.04.2017)
- Bizim Ahıska, http://www.ahıska.org.tr/?page_id=1839 (Erişim Tarihi: 02.04.2017)
- Çiçek, Turan ve Karagöz, M. Salih. Ahıska Türkleri Yüzyıllık Sürgün. (http://www.academia.edu/6076966/AHISKA_T%C3%9CRKLER%C4%B0_Y%C3%9CZ_YILLIK_S%C3%9CRG%C3%9CN_OCAK_2014_%C4%B0STANBUL_HAVA_HARP_OKULU_KOMUTANLI%C4%9EI) (Erişim Tarihi: 02.04.2017)
- Hasanoğlu, İbrahim (2016). *Ahıska Türkleri: Bitmeyen Bir Göç Hikâyesi* Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal of Turkish World Studies 16/1 Yaz-Summer.
- Langlois, Georges (2003). 20. Yüzyıl Tarihi, Nehir Yay., İstanbul.
- Hacılı, Asif (1992) *Geribem Bu Vetende-Ahıska Türklerinin Etnik Medeniyeti*, Bakı.
- Bugay, Nikolay F., *Mesketiya Türkleri: Hakların İadesi İçin Uzun Yolculuk* (Rusça), Moskova, 1994.
- Judt, Tony (2005). *Savaş Sonrası, 1945 Sonrası Avrupa Tarihi*, Çev. Dilek Şendil, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Oran, Baskın (2004). *Türk Dış Politikası, İletişim Yayınları*, İstanbul.
- Osipov 2004, Ss.178-180, dan aktaran: Hasanoğlu 2014.
- Pitcher, Donald E. (2001). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, Çev. Bahar Tırnakçı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Soysal, İsmail (1983). *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945)*, I. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Turan, Şerafettin (2012). *Türk Devrim Tarihi*, 2. Kitap, Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyetine, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Yunusov, Arif. *Mesketiya Türkleri-İki Defa Sürülen Halk*, Bakü 2000.
- Zeyrek, Yunus. http://www.ahıska.org.tr/?page_id=1839. (Erişim Tarihi: 03.04.2017)
- İbrahim Çelik ile 08.01.2017 tarihinde yapılan görüşme.
- Nuri Çelik ile 10.01.2017 tarihinde yapılan görüşme.
- Ümit Uzun ile 12.01.2017 tarihinde yapılan görüşme.
- Seyfi Öztürk ile 15.01.2017 tarihinde yapılan görüşme.
- Hümmet Demirçihev ile 09.01.2017 tarihinde yapılan görüşme.
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Moskova_Antla%C5%9Fmas%C4%B1 (Erişim Tarihi: 05.12.2017).

